

ACC. N:R M. 13389: 1-9.

Landskap: *Småland* Upptecknare: *Oscar Karlsson, Alghult*
 Härad: *S. Måne* Berättare: " " "
 Socken: *Madesjö* Berättarens yrke: *fönsterglasblåsare*
 Uppteckningsår: *1954* Född år *1879* i *Madesjö*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Hemmets prydnade. s. 1-8.
Kryddat brännvin. s. 9.

Lu F 49.
" 50.

Luf 49.

Lörning i hemmen skedde, förutom vid midsommar, då alla ville ha lör utom och inne i stugan, vid särskilt bröllop och andra högtidliga tillfällen i hemmen. Lörarten var till övervägande del av björk. Måstadeln ställdes en lövrik, c:a 3 meter hög björk på vardera sidan om stora ingången, varvid toppen i björkarna böjdes mot varandra så att de bildade en jämn och vacker valvbåge. Där ungdom fanns i gården byggdes ofta en rymelig lövkoja, vilken kallades "lörsal" men denna byggdes av ung-björkar på så sätt att ett valv (tak) bildades. Sittplatser runt omkring samt ett bord i mitten. Endast en öppning förekom på dessa lörsalar, avsedd för in- o. utgång. Inne i stugorna kläddes allmänt den stora öppna spisen med ek-lör. På murhyllan, ofta kallad "murbandet" lades ett konstnärligt av stollör flätat band ~~och~~ ungefär som blyerls teckningen visar, så sammanfogat att endast bladen var synliga på den sidan som var vänd uppåt. Jag såg i min barndom sådana band av lör anbringade på vita k.k. "drälldukar" på stora slagbordet i bandstugor.

Även spiseln var allmänt klädd, antingen med lön eller en vacker välväst enkuske. Golvet bestoddes oftast med handrepat enebukris. De hemmavärda frasmattorna började på 1890-talet mer och mer uttränga enriset. I en och annan bondgård fanns ännu den tiden kvar de av luggarn och väghalm värda, guldglänsande golvmattorna. Vår hembygds gård är ägare till en sådan. Minst en gång i veckan (lördagar) skurades golvet i de flesta gårdar. Skurbotten var sammanknuten av c:a 30 c/m långa gransis knutar med vilken golvet bearbetades. Den som skurade golvet låg på samma med knäna och gnodde golvet av alla krafter med båda händerna hållande uti orannämnda "botten" varefter skjölles med klädklaser, doppade i vatten. I några bondehem var b.t. "gräppor" anbringat direkt på de handbitade väggarna. På dessa gräppor målades med hjälp av challanmånster vackra dekorativa målningar i färger: Rött, Blått, Svart, Grönt m. fl. Jag har lagit tillvaran flera sådana månster till, eller av "tjeler" s.v.s. handmålade. Det finnes flera månster i min glasmästarearkiv.

Emellanåt träffade man på sådana rum, vilka blott var påtänkta röd eller svart färg med en björknisvika. I min fästighet här i Råghult är nedre hallen behandlad på sist nämnda sätt med röda färgblänk, ~~under~~ övre hallen är med hjälp av chablon målade med matt-blå färg. Särskilt den sistnämnda är mycket vacker och har av många beundrats och sagits ridning av.

Väggmålader i övrigt var sällsynta, särskilt beträffande barnader. Tavlor däremot funnas flerstädes. Dessa voro mest i religiösa motiv, såsom: "Människans ålder" från vagnen till graven. "Den breda och den smala vägen" Dessa i svart o vitt. "Jodam och Hamorra" Loh i klädd i brun klädnad med fladdrande mörkblå mantel. Hustrun i blå dräkt med ljus huvudduk och d:o mantel. Döttrarna i grått o blått med inslag av brunt. Över den svinnande staden synes eldflammar i brunröd färgen. Haklus är också en död fågel ligger på marken.

Sign: Nieu Ruytin, bei Cechmizke & Reimschneider. No. 1566. Vidare var det i mitt barndoms hem en tavla: "Krig i Egypten". Bilderna var

Slädda i röda- blå uniformer och på gevärer var bajanetter
färsakta. Alla ramar till nämnda färskor voro hemstickade samt
polerade med s. b. "gummilack". De ^{hade} ~~vara~~ blåa cylor såväl facad
som botten runt och voro "laxade" i tornen = hagsållningen.

På åttilliga gårdar fanns färgsprakande plånscher över
div bibliska händelser: "Adam & Eva i paradiset." "Josef o hans bröder
med silverbägaren i spannemålsröken o. b. v." Dessa färskattes vid jul-
tid på rumsväggarna med knappmål och togs ned då julen var
slut. Bord- & skåpprydnader sågs icke mycket. Dock kunde man
i förmögnares familjer få se stora bordsfat på "barhyllan" eller
på ekskåpet. Dryckeschanner s. b. "välkommen" av emalj sågs
ofta på en möbel som kallades "skänken". I den s. b. nämnde förvara-
des varjehandt slag mat.

I allmoges och borgarhemmen hade man icke dukar på bor-
det vid måltiderna. Vid bröllop, begravningsmiddagar m. fl. till-
fällen var dock bordet alltid täckt med vit s. b. "dräddduk".
Dessa dukar var värda i hemmen av hemodlat, väl berett lin
och voro bländande vita. Låparä servietter.

Spisar har jag förest beskinnit i andra sammanhang. Måstadek var äppna spisar i bruk. Flaket ugnar kom till dessa byggen som här skines an, fört omkring sekelskiftet 1899-1901.

De belysningsmetoder jag sett under 74 år äro följande:

Belysning med handtillsverkade "springerstickor" av furved, Faxjus tillverkad av linne- eller bomullsgarn och rullad på en av järn hemsnidd "västapel". Fotogenlampa av bläckplåt liknande en upp- & nedvänd brukt med en "veke" av lin- eller bomullsgarn och utan lampglas till, 8-10 c/m stig. Därefter

b.k. flöjbrännare vilkas "oljehus" = fotogenbehållare var av glas, ^{ärensam glas runt "låg",} sedan den b.k. rundbrännaren med fot av metall, oljehärl-

lore. Likaså av glas samt runt "vekat" lampglas. När i denna ort infördes el-belysning allraförst i Hofgårdens fästerglas-belysningshytta omkring år 1890- eller 1911, minnes ej ordet bestämt. Drivkraften var en mindre ångpanna. Omkring år 1916 byggdes här i Ålgård ett mindre elbelysningsverk i en f.d. mjölkvarn i Ålgårds kyrkherdeboställe.

M. 13389: 6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Detta skedde under d. s. k. första världskriget, då vi här i landet var anslängda från utjämport.

Blommor i pottor av koppar, lenn, bleckplåt och glas hade man i många hem så långt jag kan minnas tillbaka, alltså sedan 65-70 år. Blomkrubbor fanns i de flesta hem sedan samma tid. Dessa voro tillverkade av s. k. stengods eller lera. Man hade även "blomkrubbor" av brunt glas, s. k. bultglas. De mest brukliga blommorna voro följande: Stöck, Pelargonia i flera färger på blommorna, Hyssandemum, merium med lönnarliknande blommor, Farans lilja, och Begonior. ^(och myrten) Måhända andra sorter, vilka jag nu glömt.

Flicklingarna borde, för att frivas väl, hållt tagas utan att fråga om hurvida det var tillåtet eller ej.

En prydnadssak som var mycket allmän i dessa glas-
bruks byggden var s. k. glas kupper med pappersblommor

av olika sorters inuti. Dessa finnes ännu i någon gård. Halmkrubbor var ej att finna i denna byggd

Skriv endast på denna sida!

6 Glas kupper med pappersblommor

M. 13389: 7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7

med jag kan minnas. De sovarad träkula och stältrådar
fästade i densamma samt med ljus hyllta i stältråden
andra ände, fanns en och annan. Här i vår b.g. har vi en dylikt.

I kort sett passar de svan lemnade utgifter för hela
den s. b. "narrbyden" av Madefjö socken och speciellt mitt
barndams hem i byn Sigislaryd och hela denna by med
7 bönder och ett 20-tal småställen såsom torp, backslugar
och jordkuler. Vissa förändringar som förelagits sedan
omkring år 1914 är icke möjligt att i detaljer beskriva.
Därför fördrödes självfallet studien lid efter annan,
och sådana har jag icke kunnat fötj iaktaga
emedan jag varit sedan 1910 vistats på andra orter
så väl här i Sverige som utlandet.

Så mycket kan jag dock, utan att hemfalla till överdrift,
att påstå att byggen och särskilt men barndams bys
befolkning har, från armad och fattigdom, blivit
en by och bygd med, från stor fattigdom nu väl-

M. 13389:8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8

bergsad befolkning. Detta torde bäst kunna åskådliggöras
med följande exempel: Byn har mycket stora skogsmarker.
I min barndom på 1880-talet betalades en famn brämret
framkörd och upplagd vid glas bruket Gadderås, med 3:-
pr famn. Då en famn innehållt c:a 2.3 meter så
bliver det c:a 3:- pr meter. Då var hugglön och kör-
lön till bruket inräknad. Nu år 1954 betalas för bra
skog- och sådan finns i myckenhet 40:- ja som 50:- kr
pr rot om det är mågrolunda bra skog.

Helst denna skiltning i pris beror ej på det usla
penningvärde det fall.

M. 13389:9.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Luf. 50

L. U. F. 50. Kryddat brännvin fanns alltid i de flesta hem i min barndom på 1880- och 90 talet. De väder jag vet att de allmänt användes var Humming, wildroven sidan, samt mineraliet Kamfer. Det förra kallades "Humnings-brännvin" och det senare Kamfer-brännvin. Dessa brännvins sorten användes mot varjehande sjukdomar, såsom: Förkylning, herkel, lunginflammation (Kamfer) ja snart nogt för bot mot alla handa "akkomor". Hur de skilda sorterna anvä- des var säkert varierande för varje hem. I den by jag väde uppgif hade vi 3 mil till någon läkare, och det gällde att klona sig själv. Fick man mera svårartad s.k. "själobulnad" i någon kroppsdel, så skulle hemmagjord (smält) pläster användas. Färdant smälldes i en järnskål över den öppna elden i spideln. Ingredienserne var: granskäda, livor och djurtag, litt lika delar. Detta var ett utmärkt, fortvä- rande medel. Franködan plockades från granar i skogen, vaxet fick man vid bislatet och taljen vid "fäslakt." Parollen var: Hjälp Dig själv. Skriv endast på denna sida! så hjälper dig Gud.

Den "läkare" vi hade att räkna oss till var sjukvårdskörelsen Håkan, boett i skådet, ett par mil från min barndomby.